

MAGAZIN ZA RAZVOJ I UNAPREĐENJE MANJINSKIH
NARODA I DRUGIH MANJINSKIH NACIONALNIH ZAJEDNICA

Filantropske sveske

BROJ 3-4
JUN/JUL 2022.
BESPLATAN
PRIMJERAK

INKLUZIJA MANJINA
**POBOLJŠAN
POLOŽAJ
MANJINSKIH
NARODA**

strane 4-7

MANJINE I MEDIJI
**RAZNOVRSNO
KREIRATI
SADRŽAJE**

strane 8-9

RAZNOVRSNI FENOMENI
KULTURNE PRAKSE

KULTURNI KAPITAL

strane 10-13

ANALIZA STANJA U EVROPI
**DRUŠTVENE MREŽE
PUNE MRŽNJE
I PREDRASUDA
PREMA ROMIMA**

strane 14-15

O ČASOPISU

Magazin „**Filantropske sveske**“ objavljuje **NVO Identitet** u partnerstvu sa **Udruženjem sportskih novinara Crne Gore** i namijenjen je za potrebe projekta „**Filantropijom do etničkog sklada i ravnopravnosti**“ podržanog od **Ministarstva pravde, ljudskih i manjinskih prava** u oblasti razvoja i unapređenja prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u 2021. godini. Redakciju časopisa čini projektnim tim uz participaciju ciljne grupe.

SJEDIŠTE REDAKCIJE

Cetinjski put I-3/5, 81000 Podgorica
www.identitetcentar.com | identitetcentar@yahoo.com
tel: +382 67 614 095

Uvodnik

Uvaženi čitaoci i čitateljke,

Pred vama je magazin „Filantropske sveske“, vaše ogledalo filantropije, koja je suština ljudske samosvijesti, samopoštovanja i poštovanja ljudskog roda.

Magazin se tematski odnosi na multikulturu i na prostor suživota, prevazilaženja stereotipa i predrasuda jednih nacionalnih manjina i različitih zajednica o drugima zbog kulturoloških različitosti, ideoloških oprjedjeljenja i ostalih različitih pogleda na svijet koji nas okružuje.

Sadržaji na ovim stranicama će imati inspirativni zadatak komunikacije sa vama, insistirajući na novim modalitetima integriranja u jedno multikulturalno biće, sa ljepotom različitosti i raznovrsnosti, na temeljima filantropije, humanizma i demokratskih principa zajednice.

Tako ćemo se zajedno usavršavati i stalno podsjećeti na važnost jednakosti i uvažavanja identiteta i tradicije manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica i svjedočiti o prevaziđenoj etničkoj distanci između pripadnika raznih nacionalnih zajednica, što je uslov za nediskriminaciju na osnovu nacionalne pripadnosti ili etničkog porijekla.

Hvala vam što čitate ove redove i što svojim interesovanjem održavate plamen filantropije koji dotiče živote mnogih ljudi u Crnoj Gori, što čini njihovo smisljeno trajanje u dostojanstvu pripadnosti i porijekla.

Redakcija časopisa

INKLUZIJA MANJINA

Poboljšanje položaja manjinskih naroda

Unaprijeđeno poštovanje principa multikulturalnosti i multietničnosti

Svi relevantni indikatori ukazuju da je poboljšán položáj manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori. Ovo i kada je riječ o kvantitativim pokazateljima, i kada je riječ o implementaciji mjera nadležnih institucija koje su usmjerene u tom pravcu. Ovi izvještaji i analize ukazuju da su država Crna Gora, i njene nadležne institucije uložile značajan napor u cilju inkluzije manjina, te aktivno kreirale mehanizme koji u pojedinim aspektima i oblastima ojačavaju ukupne kapacitete i potrebe manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori.

STRATEŠKI CILJ U OBLASTI OBRAZOVANJA

Prava pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u pogledu obrazovanja uređena su Ustavom Crne Gore, Zakonom o manjinskim pravima i slobodama, Opštim zakonom o obrazovanju i vaspitanju, i drugim zakonima iz oblasti obrazova-

nja i vaspitanja.

Promovisanje međusobnog razumjevanja i tolerancije ogleda se u koncipiranju obaveznih i izbornih predmeta. Naime, znanja i vještine u oblasti ljudskih prava i vrijednosti interkulturalizma učenici stižu u okviru obaveznih i izbornih predmeta.

Takođe, školama je data obaveza da u okviru otvorenog kurikulumu uključe 20 % nastavnih sadržaja koji će kreirati nastavnici, roditelji i škole u saradnji sa lokalnom zajednicom što značajno doprinosi ostvarivanju prava na izučavanje specifičnosti jezika, kulture, istorije i drugih posebnosti manjina, odnosno sredine u kojoj škola radi.

Sistem obrazovanja i vaspitanja usmjeren je na razvijanje demokratskih

vrijednosti i stvaranje okruženja bez socijalne isključenosti ili drugih oblika diskriminatornog postupanja.

Opštim Zakonom o obrazovanju i vaspitanju propisuje se zabrana diskriminacije u oblasti obrazovanja i vaspitanja.

Važno je istaći da je Crna Gora u procesu evropskih integracija privremeno zatvorila poglavlje 26 "Obrazovanje i kultura", što svakako predstavlja jedan vid priznanja za, do sada, postignute rezultate u ovoj oblasti.

Na teritoriji na kojoj žive pripadnici albanskog naroda predškolsko vaspitanje i obrazovanje je organizovano u javnim predškolskim ustanovama u skladu sa zakonom. Vaspitno obrazovni rad realizuju vaspitači na albanskom jeziku.

// Sistem obrazovanja i vaspitanja usmjeren je na razvijanje demokratskih vrijednosti i stvaranje okruženja bez socijalne isključenosti ili drugih oblika diskriminatornog postupanja

Na teritorijama gdje živi značajan broj pripadnika albanske nacionalnosti (Ulcinj, Tuzi, Rožaje, Plav, Bar) nastava se izvodi i na albanskom jeziku.

Zavod za udžbenike i nastavna sredstva posebnu pažnju posvećuje uređivanju udžbenika na albanskom jeziku.

Početak školske 2017/18 godine otvorena je Područna ustanova osnovne muzičke škole "Vasa Pavić" u Tuzima, sa dvojezičnom nastavom, na crnogorskom i albanskom jeziku.

Realizacija zadataka Zavoda za udžbenike i nastavna sredstva odvija se u skladu sa Zaključcima Radne grupe Ministarstva prosvjete za analizu programa i udžbenika za nastavu na albanskom jeziku koji se odnose na izmjenu i dopunu programa nastavnih predmeta Albanski jezik i književnost, Istorija, Geografija, Likovna kultura, Likovna umjetnost, Muzička kultura i Muzička umjetnost, za osnovnu i srednju školu, odnosno sadržaja u njima koji se odnose na identitet Albanaca u Crnoj Gori. U pripremi je većina udžbenika u skladu sa novim programima, a ostali

udžbenici će se realizovati tokom iduće godine.

Zavod za Školstvo je formirao komisije koje su radile na izradi svih predmetnih programa sa zadatkom da se broj ishoda učenja smanji radi rasterećenja učenika i ostavi veći prostor nastavnicima za realizaciju nastavnih sadržaja u cilju uspješnog usvajanja znanja u nastavnom procesu. Naime, u svakom predmetnom programu je predviđeno 80-85% sadržaja, dok ostatak od 15-20% škole treba autonomno da koriste za planiranje različitih nastavnih sadržaja kojim bi se uvažile specifičnosti nacionalne kulture, jezika, istorije, umjetnosti i drugih sadržaja koji se odnose i na pripadnike manjina.

Srednje obrazovanje na albanskom

jeziku se realizuje u četiri srednje škole (u Ulcinju, gdje postoje dvije srednje škole, od kojih je jedna privatna gimnazija, kao i u Tuzima i u Plavu).

Na Univerzitetu Crne Gore već duži niz godina postoji studijski program za učitelje na albanskom jeziku, u skladu sa Zakonom o visokom obrazovanju.

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, u saradnji sa Ministarstvom obrazovanja, omladine i sporta Republike Albanije i Ministarstvom prosvjete Republike Kosovo, svake akademske godine obezbjeđuje određeni broj mjesta na univerzitetima u ovim državama radi upisa prvenstveno studenata albanske nacionalnosti iz Crne Gore. U ovu aktivnost je uključeno i Ministarstvo prosvjete i Nacionalni savjet Albanaca.

// Jedan od ciljeva Strategije je i sprovođenje afirmativne akcije u cilju pospješivanja zapošljavanja pripadnika manjina

STRATEŠKI CILJ U OBLASTI ZAPOŠLJAVANJA

Jedan od ekonomskih imperativa Crne Gore je ujednačen regionalni razvoj. Ova činjenica je veoma značajna i sa aspekta zaštite i unaprjeđenja manjinskih prava, s obzirom na činjenicu da je veliki broj manjina skoncentrisan na manje razvijenim sjevernim područjima. Strategijom manjinske politike je ekonomski razvoj sredina sa znatnim učešćem manjinske populacije prepoznat kao oblast kojoj se treba posvetiti još veća pažnja.

Strategija prepoznaje i značaj ostvarivanja prava na rad i pospješivanja ujednačavanja uslova i polaznih pretpostavki prilikom mogućnosti zapošljavanja pripadnika manjina. U tom smislu, jedan od ciljeva Strategije je i sprovođenje afirmativne akcije u cilju pospješivanja zapošljavanja pripadnika manjina. Da bi se ovaj cilj mogao ostvariti, neophodno je preduzeti mjere usmjerene na implementaciju pozitivnopravnih rešenja koje se tiču ravnopravnog zapošljavanja manjina. Tu prije svega

mislimo na implementaciju i kontrolu primjene normativnih rješenja koja su kao takva već dio zakonskih propisa, npr. Zakona o državnim službenicima i namještenicima.

STRATEŠKI CILJ U OBLASTI KULTURA I IDENTITET MANJINA

Zakonom o kulturi utvrđen je model ostvarivanja kulture na principima slobode stvaralaštva i poštovanja prava na kulturu, uz ravnopravno očuvanje svih kulturnih identiteta i poštovanje kulturne različitosti. Podršku i podsticaj razvoja kulture Ministarstvo kulture obezbjeđuje na nekoliko načina. Jedan od prioritetnih vidova podrške u kulturi, obezbjeđuje se putem sufinansiranja kulturno-umjetničkog stvaralaštva po osnovu javnog konkursa. Konkursi se objavljuju na godišnjem nivou. Pravo učešća u skladu sa zakonskim kriterijumima otvoreno je za sve učesnike na kulturnoj sceni Crne Gore, kao i pripadnike manjina. Selekciju projekata za sufinansiranje opredjeljuje kvalitet umjetničke produkcije, inovativnost

u programskim sadržajima, reference realizatora kao i promocija multikulturalnih vrijednosti, doprinos očuvanju tradicije i sl. Značajan vid podrške obezbjeđuje se realizacijom posebnog Vladinog programa „Razvoj kulture na sjeveru“, a koji se odnosi na 12 (dvanaest) opština sjevernog dijela Crne Gore, gdje većinski dio populacije čine pripadnici manjina.

Zakon o zaštiti kulturnih dobara, kao jedan od osnovnih ciljeva zaštite, propisuje očuvanje kulturne raznolikosti kroz unaprjeđenje stanja i vrijednosti svih vrsta kulturnih dobara, njegovanje kreativnosti i razumijevanja različitih kultura i kulturnih slojeva, unaprjeđenje dijaloga među kulturama i religijama. Istim Zakonom propisano je da svako ima pravo da, pod jednakim uslovima, individualno ili kolektivno, koristi kulturna dobra, radi učešća u kulturnom životu, uživanja, naučnog napretka ili druge dobrobiti koja iz njega proističe, kao i da doprinosi njegovom obogaćivanju i očuvanju, te da je svako fizičko i pravno lice, uključujući i vjerske zajednice, dužno da poštuje kulturna dobra drugih, na isti način kao i svoja.

Ministarstvo kulture je u skladu sa članom 8 Zakona o kulturi, pripremlilo Program razvoja kulture, kroz mjere i aktivnosti za unaprjeđenje sektora kulture na nacionalnom i lokalnom nivou, kroz strateška pitanja od 2016. do 2020. godine koja se odnose na realizaciju mjera Ministarstva kulture u podsticanju razvoja kulturno-umjetničkog stvaralaštva, zaštite i očuvanja kulturne baštine, afirmaciju kulturnih identiteta koji odražavaju tradiciju i savremenost Crne Gore i druga pitanja od značaja za kontinuirani kulturni razvoj. Sastavni dio je Akcioni plan za 2017. godinu, u formi Izvještaja čiju je realizaciju utvrdila Vlada Crne Gore, a ovaj dokument između ostalog definiše aktivnosti, nosioce i dinamiku realizacije jednog od ciljeva – zaštita i promocija raznolikosti kulturnih izraza.

Transnacionalna, serijska nominacija venecijanskih utvrđenja od XVI do XVII vijeka, čiji je sastavni dio i Kotorška tvrđava, a koju su podnijele Italija, Hrvatska i Crna Gora prihvaćena je na 41. zasjedanju UNESCO Komiteta za svjetsku baštinu u Krakovu.

*Iz Strategije manjinske
politike 2019-2023*

Raznovrsno kreirati sadržaje

U većini slučajeva u Crnoj Gori mediji koriste jednostavne žanrove, nedostaje istraživačkog rada, zanimljivih programskih rješenja i samim tim su umanjene mogućnosti postizanja punijih medijskih efekata u javnosti

*Piše: Edin Koljenović,
član Savjeta Agencije
za elektronske medije*

Ukupan položaj nacionalnih manjina u demokratskim društvima itekako je povezan i u velikoj mjeri zavisi od odnosa medija prema manjinskim zajednicama. Možemo reći da su osnovni stubovi profesionalnog novinarskog rada, pa i kada je u pitanju tretiranje nacionalnih manjina, zasnovani upravo na beskompromisnom poštovanju profesionalnih medijskih standarda, zatim jasnom poznavanju legislativne i zakonodavnog okvira a posebno prakse i međunarodnih standarda.

Država Crna Gora je u svojim medijskim zakonima definisala izuzetno važna prava pa je u Zakonu o elektronskim medijima jasno definisano

da se manjinskim narodima i drugim manjinskim nacionalnim zajednicama i njihovim pripadnicima obezbjeđuje sloboda informisanja na nivou standarda koji su sadržani u međunarodnim dokumentima o ljudskim pravima i slobodama. Takođe, ovaj Zakon definiše da pripadnici manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica imaju pravo na slobodno osnivanje medija i nesmetan rad zasnovan na: slobodi izražavanja mišljenja, istraživanja, prikupljanja, širenja, objavljivanja i primanja informacija, slobodnom pristupu svim izvorima informacija, zaštiti čovjekove ličnosti i dostojanstva i slobodnom protoku informacija.

Nadležni upravni i programski organi medija, čiji je osnivač Crna Gora, dužni su da obezbijede odgovarajući broj časova radi emitovanja informativnog, kulturnog, obrazovnog, sport-

skog i zabavnog programa na jezicima manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica i njihovih pripadnika, kao i programske sadržaje koji se odnose na život, tradiciju i kulturu manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica i obezbjeđuju finansijska sredstva za finansiranje tih programskih sadržaja. Ipak da bi došlo do adekvatne implementacije zakona i da bi se podsticali standardi, važno je shvatiti vrijednosno i suštinsku važnost ali i moć medija za razvoj jednog demokratskog multikonfesionalnog i multinacionalnog društva. U tom pravcu, jasno je da su mediji dužni da u javnosti podižu senzibilitet prema položaju i problemima manjina, a naročito prema obavezama države i društva da promovišu i štite prava manjina. To je sastavni dio javnog interesa i zato su prema ispunjavanju tih obaveza posebno odgovorni javni servisi. U tom smislu potencira se jačanje svijesti o poštovanju i razumijevanju drugog i drugačijeg, razvijanju tolerancije, osjetljivosti na pojave diskriminacije i nepoštovanja ustavnih i zakonskih prava nacionalnih manjina, o snazenju kritičke riječi medija prema odgovornima u društvu za rješavanje otvorenih problema manjina. Ove obaveze se mogu ispunjavati kroz sveukupni program elektronskih medija sa posebnom obavezom kada su u pitanju javni servisi, ali i drugih medija koji imaju razvijene informativne programe i novinske rubrike.

Takođe ostvarivanje pomenutog može se realizovati i kroz specijalizovane programe na jezicima manjina, bilo na javnom servisu ili u autohtonim ma-

njinskim medijima.

Programi na javnom servisu koji se emituju na jezicima manjina, kao i manjinski mediji, ne bi trebalo da se bave samo kulturnim i tradicionalnim potrebama svoje publike ili unutrašnjim odnosima u svojoj zajednici, već da se otvaraju i prema sveukupnim problemima položaja manjina i društvenom i političkom kontekstu u kom žive i rade njihovi pripadnici. Ovakav bifunkcionalni pristup mogao bi biti mnogo djelotvorniji u misiji promocije i zaštite prava manjina posebno u crnogorskom društveno-političkom kontekstu. U pravcu snažnijeg animiranja šireg auditorijuma, potrebna je veća raznovrsnost i kreativnost u kreiranju programa. Možemo reći da u većini slučajeva u Crnoj Gori mediji koriste jednostavne žanrove, nedostaje istraživačkog rada, zanimljivih programskih rješenja i samim tim su umanjene mogućnosti postizanja punijih medijskih efekata u javnosti. Ove zamjerke se posebno odnose na programe i publikacije koje uređuju pripadnici nacionalnih manjina, često osobe koje nisu profesionalni novinari. Kada je u pitanju podrška radu medija, ali i konkretnih programskih sadržaja, nacionalne manjine moraju imati snažniju podršku za osnivanje i samoodrživost svojih medija. U tom pravcu itekako postoji prostor za unapređenje ove oblasti kroz izmjene i dopune zakonodavstva, a posebno Zakona o elektronskim medijima.

Crnogorski elektronski mediji, u ovom trenutku, nemaju pomoć nadležnog regulatornog tijela za podsticanje medijskog pluralizma, jer Fond za medijski pluralizam nikada nije zaživio. U ovakvim uslovima osjeća se snažna potreba da se zakonski reguliše obaveza države za pomoć u osnivanju ali i kontinuiranoj podršci lokalnim manjinskim medijima. Povećanje profesionalnog kvaliteta ovih programa moguće je postići ukupnim jačanjem profesionalizma cijelog medija, ali i kontinuiranog uključivanja urednika programa za manjine u realni život redakcije medija, odnosno u sve dogovore i aktivnosti kojima se jačaju profesionalni ali i etički kriterijumi uređivanja programa. S druge strane, novinari bi morali snažnije prepoznati potrebu da uspostave kontakte i pronađu pouzdane izvore iz manjinskih zajednica, koji bi im ukazivali na probleme

Koristan nevladin sektor

Nevladin sektor je veoma koristan ali ipak nedovoljno korišten izvor informacija. Saradnja sa nevladinim sektorom je jedna od obaveza javnih medija jer se u većoj mjeri na ovaj način može izraziti društvena pluralnost. Civilni sektor je kroz svoje aktivnosti korektiv brojnih nedostataka kada je u pitanju položaj manjina, kako kroz indentifikovanje problema tako i kreiranje javnih politika. Takođe, vrlo je važno da mediji i udruženja nacionalnih manjina, odnosno savjeti, uspostave bolju i stratešku saradnju. Ova tijela trebaju pomoći medijima da se identifikuju najveći problemi manjina i da im se pomogne u pronalasku sagovornika. Riječ je o interaktivnom procesu gdje istovremeno i ovakva tijela, a posebno Savjeti, dobijaju priliku da široj javnosti predstave svoje aktivnosti. Ipak, adekvatan odnos medija prema manjinama, te pomoć i doprinos ostvarivanju i pospješivanju poštovanja manjinskih prava, podrazumijeva i adekvatan ambijent za rad medija te adekvatnu ukupnu medijsku scenu koja će počivati na poštovanju zakona i profesionalnih medijskih standarda. U tom pravcu, pred Crnom Gorom je vrijeme kada svi snažno moramo raditi na izgradnji ukupnog medijskog ambijenta koji će biti valjan i adekvatan činilac izgradnji demokratskih kapaciteta koji nam nedostaju.

unutar te zajednice, sugerisali izvore, a samim tim i davali ideje za dublje i kvalitetnije pokrivanje te problematike.

U pravcu jačanja kvaliteta potrebno je raditi na jačanju kapaciteta novinara, odnosno jasna je opšta potreba da se za urednike i prezentatore programa, posebno za one koji nisu profesionalni novinari, organizuju kontinuirani treninzi, seminari, praktična obuka u razvijenim redakcijama. Korištenje jezika nacionalne manjine u medijima, posebno na radiju i televiziji, važno je i osjetljivo programsko pitanje. Ono je u Crnoj Gori i definisano zakonima a posebno Zakonom o elektronskim medijima. Program na maternjem jeziku je promocija vlastitog identiteta,

a posebno kulture, edukacije i očuvanja istorijske baštine jednog naroda, ali takvi programi su širem auditorijumu nedostupni, ostaju zatvoreni i ako nemaju korelaciju sa drugim programima mogu postati programska geta. Zato postoji mogućnost različitog i kombinovanog realizovanja ovakvih programa sa većim efektom kao npr. isključivo na jeziku manjine, kombinovano na jeziku manjine i jeziku većinskog naroda. Programi koji imaju namjeru da prezentuju generalno probleme nacionalnih manjina i senzibilizuju najširu javnost, mogu da se pripremaju na jeziku koji svi mogu dobro razumjeti.

Izvor: Bilten XVIII - Škola političkih studija

Kulturni kapital se odnosi na znanje, obrazovanje, jezik, način govora, oblačenje, izgled itd., pojedinca. Svojoj djeci roditelji najčešće obezbjeđuju određeni kulturni kapital, prenoseći stavove i znanja koja su im neophodna da bi uspjela u društvu. U pitanju su svi oblici znanja, vještina i obrazovanja koje neka osoba posjeduje i na osnovu kojih može da ostvari određen društveni status. Radi se o nefinansijskoj, kulturnoj i intelektualnoj imovini pojedinca. Sopstveni kulturni kapital pojedinac može da pretvori u finansijski kapital, što se najčešće ostvaruje putem obrazovanja, ali i na mnoge druge načine.

DIVERZITET I KULTURNE RAZLIKE

Kulturni diverzitet (ili kulturni pluralizam) označava postojanje različitih kulturnih zajednica i grupa u okviru istog društva, odnosno društvenu situaciju u kojoj koegzistiraju kulturne razlike. Kulturni diverzitet odlikuje društva u kojima postoje kulturne razlike, tj. različiti jezici, običaji, tradicije, a i kulturne razlike u pogledu rodni uloga, moralnih normi, seksualnog ponašanja itd. Kulturne razlike između različitih kultura se usložnjavaju usled razlika u statusu i moći.

Kada jedna kulturna grupa ima veći status ili moć, njene norme prožimaju društvene institucije i nameću stav ili mišljenje da je njen specifičan način „jedini ispravan“.

Kulture koje imaju manju društvenu moć ili status tada se vide ko „druge“, „drugачije“, „inferiorne“, „devijantne“ ili „neadekvatne“. Kulturni diverzitet ili pluralizam su suprotstavljeni ideji o kulturnoj uniformnosti i praksama kulturne asimilacije. Suštinski, nema društva u istoriji u kojem ne postoji bar određeni stepen kulturnog diverziteta. U svim društvima, od početka pisane istorije do danas, postojali su i postoje ljudi koji pripadaju različitim etnicitetima i veroispovestima, koji govore različitim (maternjim) jezicima, koji imaju različite kulturne obrasce i ponašanja, i sl.

Stoga je značajno utvrditi da li se kulturne razlike i kulturni diverzitet nekog društva prosto priznaju i prihvataju, ohrabruju i „proslavljaju“, negiraju i zanemaruju, ili se aktivno ograničavaju,

guše i sprečavaju.

Ove varijante odnosa prema kulturnom diverzitetu mogu se posmatrati na strukturalnom ili sistemskom nivou (od strane države i javnih politika) ili na individualnom ili interakcijskom nivou (od strane pojedinačnih građana koji pripadaju većinskoj kulturi). Stoga kulturni diverzitet i kulturni pluralizam označavaju postojanje manjih kulturnih grupa u okviru šireg društva, ali i stanje u kojem ove grupe uspješno održavaju svoje specifične kulturne identitete, vrijednosti i prakse.

POTKULTURA

Potkultura (ili subkultura) označava kulturu pojedinaca i grupa, koja se nalazi unutar većinske ili dominantne kulture. Potkultura se razlikuje od većinske kulture kojoj pripada, ali istovremeno zadržava neke njene osnovne karakteristike. Ovo je tipično za kulturu mladih osoba, tj. za omladinske potkulture, čije su vrijednosti, ponašanja, kulturni obrasci itd. drugačiji od dominantne kulture (odraslih osoba),

ali ipak zadržavaju neke njene odlike. Mnogi teoretičari danas odbacuju termin „potkultura“ i radije govore o „ko-kulturi“, aludirajući da u pitanju nije kultura koja je „ispod“ većinske kulture ili koja joj je inferiorna, već da je ravnopravna.

AKULTURACIJA

Akulturaciona je proces približavanja ili stupanja u kontakt međusobno odvojenih ili razdvojenih kultura. To nije proces puke apsorpcije ili asimilacije, već proces složene kulturne interakcije, adaptacije ili prilagođavanja, i uzajamnog „pozajmljivanja“ različitih kulturnih sadržaja ljudi iz dvaju ili više kultura. Obično je rezultat svjesne odluke od strane pojedinca ili grupe koja pristupa nekoj drugoj i kulturno različitoj individui ili grupi. Proces akulturacione često prati i određeni stepen prinude, posebno ako su u kontaktu većinska i manjinska kultura. Rasne i etničke manjine, kao i migrantske populacije, često osjećaju direktni ili indirektni pritisak koji ih vodi u pravcu akultura-

cije, odnosno prilagođavanja normama većinske ili dominantne kulture. Akulturacija je složen proces koji može biti praćen inkluzijom, ali i ekskluzijom drugih i drugačijih. Na individualnom nivou, pred izazovima akulturacije pojedinci mogu da prihvate dominantnu kulturu i napuste sopstvenu ili izvornu kulturu, odbijaju dominantnu kulturu i očuvaju sopstvenu ili izvornu kulturu i adaptiraju se na dominantnu kulturu, ali nastoje da zadrže elemente sop-

stvene ili izvorne kulture. U pitanju su kulturne i psihološke promjene koje su rezultat kontakta između kultura, vidljive u oblastima kao što su jezik, običaji, odijevanje, rodne uloge, hrana itd. Akulturaciju ne treba miješati sa enkulturacijom, procesom putem koga osoba uči zahtjeve kulture kojom je okružena, stiče vrijednosti i ponaša se na način koji se smatra prikladnim ili neophodnim za tu kulturu (uspješna enkulturacija obuhvata usvajanje jezika, vrijed-

nosti, normi, rituala itd. kulture u kojoj je pojedinac rođen). Putem akulturacije, ljudi najčešće zadržavaju određene aspekte sopstvene izvorne kulture, a istovremeno uče o dominantnom ili većinskom jeziku, vrijednostima i praksama. Dok su procesi asimilacije najčešće razmatrani putem metafore o „loncu za stapanje (ili pretapanje)“ (melting pot), prakse akulturacije se upoređuju sa metaforom „činije za salatu“ – u kojoj aspekti različitih kultura koegzistiraju i međusobno se razlikuju u ipak jedinstvenoj celini.

ASIMILACIJA

Asimilacija je proces utapanja manjinskih grupa u većinsku kulturu, odnosno proces koji označava gubitak određenog kulturnog identiteta usled prisustva druge kulture. U postupku asimilacije, pojedinci ili grupe prihvataju tuđu (većinsku) kulturu kao sopstvenu, njen jezik, običaje, društvene norme, oblačenje, hranu itd. Na primer, mnoge populacije su tokom vladavine i širenja Rimskog carstva prihvatile latinski jezik, rimske običaje i norme, rimsku umjetnost i arhitekturu itd.

Tako su i mnogi italijanski, njemački, poljski, jevrejski itd. imigranti u Sjedinjenim Državama krajem 19. i početkom 20. vijeka prihvatili engleski jezik i američku kulturu. Slično tome, mnogi pripadnici romske populacije, u strahu od diskriminacije, nastoje da se asimiluju u većinsku kulturu u kojoj žive (srpsku, mađarsku, rumunsku, italijansku itd.), usvajajući njen jezik, običaje, identitet i obrasce ponašanja. Proces asimilacije može biti spor i postepen, a može se desiti i naglo ili brzo, kao npr. u slučaju izbjeglica ili migranata koji snažno nastoje da ostanu u državi u koju su došli i samim tim se brzo asimiluju u većinsku kulturu. Asimilacija može biti spontana i dobrovoljna, a može biti i obavezujuća ili prinudna (npr. kada se za sticanje državljanstva kao uslov postavlja učenje većinskog jezika). Sve do 1960-ih godina, asimilacija je u društvenim naukama smatrana za poželjni ideal i bila je dominantna ideja o tome kako manjinske grupe „treba“ da se ponašaju u okvirima većinske kulture, a sve to zarad društvene stabilnosti, kohezije i harmonije. Ta zamisao je danas odba-

Kontrakultura

Kontrakultura označava kulture ili potkulture koje su implicitno ili eksplicitno suprotstavljene dominantnoj kulturi u nekom društvu. Kontrakultura obično izražava neke želje ili aspiracije određenih društvenih grupa u konkretnom istorijskom ili sociopolitičkom kontekstu, nakon čega mogu da doprinesu kulturnim promjenama. Na primjer, moguće je govoriti o romantizmu kao o svojevrsnoj kontrakaturi u evropskoj istoriji. Tipični primjer novije kontrakulture je bila hipi kontrakultura 1960-ih i 1970-ih godina, koja je zagovarala vrijednosti pacifizma, seksualnih sloboda, upotrebu ilegalnih narkotika itd., suprotstavljajući se dominantnoj kulturi rata i konzervativnog (seksualnog) morala. Kako se ljudi odnose prema različitostima?

čena u društvenim naukama, ali i dalje opstaje ili istrajava među mnogim građanima, ali i profesionalcima.

DISKRIMINACIJA

Diskriminacija je proces stvaranja pozitivnih ili negativnih razlika između ljudi i stvari. Ukoliko je osoba tretirana nepravedno i na svoju štetu zato što ima određene osobine ili pripada određenoj grupi ljudi ili kulturi, u pitanju je negativna diskriminacija. Diskriminacija stvara nejednakost i podređenost kada se određenim pojedincima ili grupama oduzimaju politička, obrazovna, društvena, ekonomska i kulturna prava. Diskriminacija nepravedno opterećuje ili oduzima mogućnosti pojedincima ili grupama na osnovu godina, porijekla, rase, nacije i etničkog porijekla, porodičnog i bračnog statusa ili pak karakteristika kao što su fizički ili mentalni invaliditet, politička uvjerenja, pol, religija, seksualna orijentacija. Diskriminacija ima mnogo oblika i ne mora uvijek biti uočljiva ili jasna. Direktna diskriminacija je kažnjiva zakonom. Indirektna diskriminacija je veoma rasprostranjena, ali je ljudi često nisu ni svjesni.

KULTURNI IMPERIJALIZAM

Kulturni imperijalizam (ili kulturna hegemonija) je praksa održavanja nejednakih odnosa među društvima i

nejednakih odnosa među kulturama u jednom društvu. U bliskoj je vezi sa asimilacijom, iako može da znači i prosto usklađivanje sopstvene kulture sa nekim drugim kulturama (tzv. kulturna sinhronizacija). Najčešće je u pitanju gubljenje

kulturnog identiteta i kulturnih razlika, obično putem sredstava masovnih komunikacija. Proces se može odnositi na prinudnu akulturaciju ili asimilaciju nekog stanovništva, ali i relativno dobrovoljno prihvatanje strane kulture. Kulturna hegemonija se odnosi i na kulturnu dominaciju vladajuće kulture ili vladajuće klase u određenom kulturno raznovrsnom društvu. Naime, tvrdi se da vladajuća klasa i njena dominantna kultura manipulišu kulturom nekog društva, njegovim vjerovanjima, idejama, percepcijama, vrijednostima i moralom. Samim tim, pogled na svijet vladajuće klase postaje dominantni pogled na svijet, odnosno kulturna norma ili vladajuća ideologija. Ona po pravilu opravdava društveni, politički i ekonomski status quo kao prirodan i neizbježan, odnosno kao poredak koji je koristan za sve, iako zapravo koristi samo vladajućoj klasi. U širem smislu, kulturna hegemonija označava kulturnu dominaciju određene države ili društva (najčešće kolonijalne sile) nad drugim društvima i kulturama.

NACIONALIZAM

Nacionalizam ili etnonacionalizam je vjerovanje, doktrina ili politička

Etnocentrizam

Etnocentrizam je praksa u kojoj se druga kultura i drugi etniciteti procjenjuju ili percipiraju iz ugla sopstvene kulture ili etniciteta, a posebno sopstvenog jezika, običaja, religije, ponašanja, i sl. Ljudi rođeni u okviru određenog etniciteta i kulture nerijetko vremenom razvijaju pogled na svijet koji sopstveni etnicitet i kulturu smatraju za standard, normu ili pravilo, kao nešto što je „prikladno“ ili „normalno“. Pojam označava stav pojedinaca i grupa prema kojem su oni i njima slični, „centar“ svega ili „mjerilo“ za sve ostale pojedince, grupe, zajednice ili kulture. Etnocentrični pojedinci koriste sopstvenu kulturu za procjenu drugih kultura tako što sopstvenu kulturu smatraju najboljom i najvrednijom. Etnocentrizam obično podrazumijeva i težnju da se druge kulture mijenjaju, asimiluju ili modifikuju u skladu sa sopstvenom, većinskom ili dominantnom kulturom. Suprotnost etnocentrizmu su prakse i vrijednosti kulturnog relativizma. Tipična verzija etnocentrizma je evropocentrizam, prema kojem se evropske kulture posmatraju kao mjerilo ili standard za rasuđivanje o drugim kulturama. Najzad, etnička diskriminacija označava nepravedan tretman osoba, koji je zasnovan na njihovom etnicitetu ili etničkom porijeklu, na stavu ili mišljenju da konkretan etnicitet sa sobom nosi inferiornost ili superiornost (kao što su, na primjer, stavovi tipa „Srbi su nebeski narod“ ili hadmoćna arijevska rasa“ itd.)

Rasizam

Rasizam je politička ideologija i svakodnevna praksa koja se zasniva na ideji o rasnoj nejednakosti, odnosno koja zagovara društvenu dominaciju ljudi jedne boje kože ili etniciteta nad ljudima druge boje kože ili etniciteta. Rasizam označava stav prema kojem neke od „rasa“ imaju superiorne karakteristike u odnosu na druge - one su pametnije, sposobnije, moralnije, više vrijede itd. To je ideologija koja se temelji na pogrešnim i nenaučnim idejama o rasnim razlikama među pojedincima kao rezultatima ljudske biologije ili nasleđa. Rasizam je fenomen koji je doprinio nebrojenim rasno motiviranim zločinima, kao što su zločini pod okriljem nacizma, kolonijalizma, trgovine robljem itd. U pitanju je ideja koja je naučno neistinita, društveno nepravedna i opasna, kao i moralno neodrživa. Ipak, rasna diskriminacija je prevalentna i gotovo sveprisutna i u savremenom svijetu ima brojne prikrivene i otvorene forme. Strukturni ili institucionalni rasizam je fenomen koji je prisutan u društvenim i političkim institucijama kao što su škole, bolnice, sudovi, fakulteti, ministarstva, centri za socijalni rad. U pitanju je pojava da se ljudi različite boje kože na institucionalan ili sistemski način diskriminiraju, razdvajaju i degradiraju formalnim zakonima ili (danas češće) neformalnim normama, pravilima i načinima ponašanja. Institucionalni rasizam se ogleda u procesima, stavovima i ponašanjima koji vode diskriminaciji na osnovu svjesnih ili nesvjesnih predrasuda, neznanja, nepromišljenosti i rasističkih stereotipa koji stavljaju osobu u nepovoljan položaj. Kulturni rasizam označava ideju da su određene kulture (a ne rase), tj. kulturni obrasci, sistemi vrijednosti ili kulturne tradicije superiorniji od nekih drugih. Ova forma rasizma najčešće počiva na stereotipima o određenim kulturnim ili etničkim grupama, ali može se naći i među ljubiteljima masovne, odnosno popularne kulture.

ideologija koju karakteriše privrženost ili pojačana identifikacija pojedinca sa sopstvenom državom i/ili nacijom. Kod etnonacionalizma, riječ je o privrženosti i identifikaciji sa sopstvenim etnicitetom.

Etnonacionalizam odlikuje i uvjerenje da nacija, definisana u okvirima etničke pripadnosti ili etniciteta, ima pravo da konstituiše državu – nezavisnu i suverenu političku zajednicu. Nacionalizam obično karakteriše i uvjerenje da interes sopstvene nacije ima prioritet nad interesima drugih nacija. Nacionalizam je nastao i paralelno sa formiranjem jedinstvenih nacionalnih jezika i miješanjem mnogih lokalnih tradicija, što je rezultiralo u stvaranju većih grupa ljudi relativno iste kulture. Nacionalisti vjeruju u to da je čovečanstvo prirodno izdijeljeno na skup nacija od kojih svaka posjeduje specifičan karakter i zaseban kulturni identitet, zanemarujući ostale (generacijske, klase, rodne, seksualne, kulturne) razlike – iako je ovakav stav proizvod 19. vijeka i specifičnog „nacionalnog“ društvenog inženjeringa, odnosno asimilacije i akulturacije. Nacionalisti prvenstveno vjeruju u naciju kao u prirodnu i organsku zajednicu, pri čemu nacija ili etnicitet zahtijevaju veću lojalnost i dublji politički, društveni i kulturni značaj od bilo koje druge društvene grupe ili kolektiviteta.

POTČINJAVANJE

Potčinjavanje označava društvene strukture i odnose koji obuhvataju dominaciju i eksploataciju pojedinaca, grupa, klasa i zajednica u društvu. Dominacija institucionalizuje ekonomsku, socijalnu, psihološku i kulturnu eksploataciju radi uspostavljanja privilegovanih uslova i života za određene klase i grupe. Dominacija i eksploatacija se često iniciraju nasiljem, da bi se zatim održavale socijalizacijom, ideologijom i indoktrinacijom. Vremenom, i uz ustanovljene mehanizme socijalne kontrole, dolazi do internalizacije perspektive i kulture dominantne grupe, odnosno do usvajanja statusa potčinjenosti od strane pojedinaca i grupa. Na ovaj način se održavaju i stabilizuju društvene hijerarhije i odnosi društvene nejednakosti.

Iz publikacije „Pojmovnik kulturno kompetentne prakse“

ANALIZA STANJA U EVROPI

Društvene mreže pune mržnje i predrasuda prema Romima

Pripremila: Danijela Mrkić

Studije nastale tokom projekta Re-ACT imaju za cilj razjasniti mehanizam recikliranja starih stereotipa, poluistina i mitova o Jevrejima i Romima. Njihov cilj je objasniti principe na kojima se temelji oživljavanje ovih duboko ukorijenjenih antijevrejskih ili antiromskih stavova

Iako se rasističke predrasude prema Jevrejima i Romima u Evropi razlikuju u pogledu njihove pretpostavljene „uloge“ i „položaja“ u društvu, ta shvaćanja imaju iste razorne posljedice: mržnju, nasilje i isključenost.

Obje se grupe percipiraju kao „prijetnja“ u društvima i za društva. Romi i Jevreji tradicionalno su žrtveni jarci od

srednjeg vijeka do danas.

Ovi i drugi zaključci biće predstavljene u okviru komparativne studije izrađene u sklopu međunarodnog projekta „Remember and ACT!“ (Re-ACT), koji se fokusira na istraživanje ovih starih koncepata mržnje u njihovim modernim oblicima.

Projekat provodi češka nevladina organizacija ROMEA zajedno s Međunarodnom mrežom protiv cyber mržnje INACH, francuskom nevladinom organizacijom LICRA, austrijskom istraživačkom kompanijom SYNYO, Evropskom romskom grassroot organizacijom (ERGO), te Evropskom unijom jevrejskih studenata EUJS.

Analiza postova, koji iskazuju mržnju na internetu, koju je INACH uradila

za kontinentalnu Evropu pokazala je snažne veze između trenutnog govora mržnje na internetu i praksi koje su bile uobičajene za nacističku propagandu.

Studije nastale tokom projekta Re-ACT imaju za cilj razjasniti mehanizam recikliranja starih stereotipa, poluistina i mitova o Jevrejima i Romima. Njihov cilj je objasniti principe na kojima se temelji oživljavanje ovih duboko ukorijenjenih antijevrejskih ili antiromskih stavova, te pokazati kako ti novi oblici istih ponavljajućih ksenofobičnih ideja postoje na internetu u modernim oblicima, posebno na društvenim medijima.

ANTIDŽIPSIZAM

Prema zaključcima analitičara u projektu, evidentno je da je antidžipsizam

u porastu na internetu.

„Nastavlja se trend normalizacije govora mržnje prema Romima. Takav govor danas ne šire samo članovi ultradesničarskih grupa, nego i ‘obični’ ljudi ili političke stranke“, kažu Selma Muhić Dizdarević i Jitka Votavová, autori studije o antidžipsizmu.

„Lažne vijesti, podvale i manipulacije koriste se kao instrumenti za širenje mržnje. Trend takozvanog humorističkog rasizma također je u porastu, stvarajući kombinaciju ironije, podsmijeha i ponižavanja koji je privlačan posebno mladima“, kažu autorice.

Dodaju da se nastavlja trend relativiziranja ili otvorenog poricanja historijskih činjenica povezanih s genocidom nad Romima tokom Drugog svjetskog rata.

„Često se pojavljuju optužbe da postoji posebna vrsta ‘romskog zločina’ ili da Romi imaju prednosti u odnosu na druge stanovnike“, stoji u izvještaju, koji kao primjer navodi prevare vezane za besplatne lijekove ili veću socijalnu pomoć za Rome.

Ovi antiromski stavovi stvaraju zajednički glavni identitet i služe kao gromobran za druge društvene probleme.

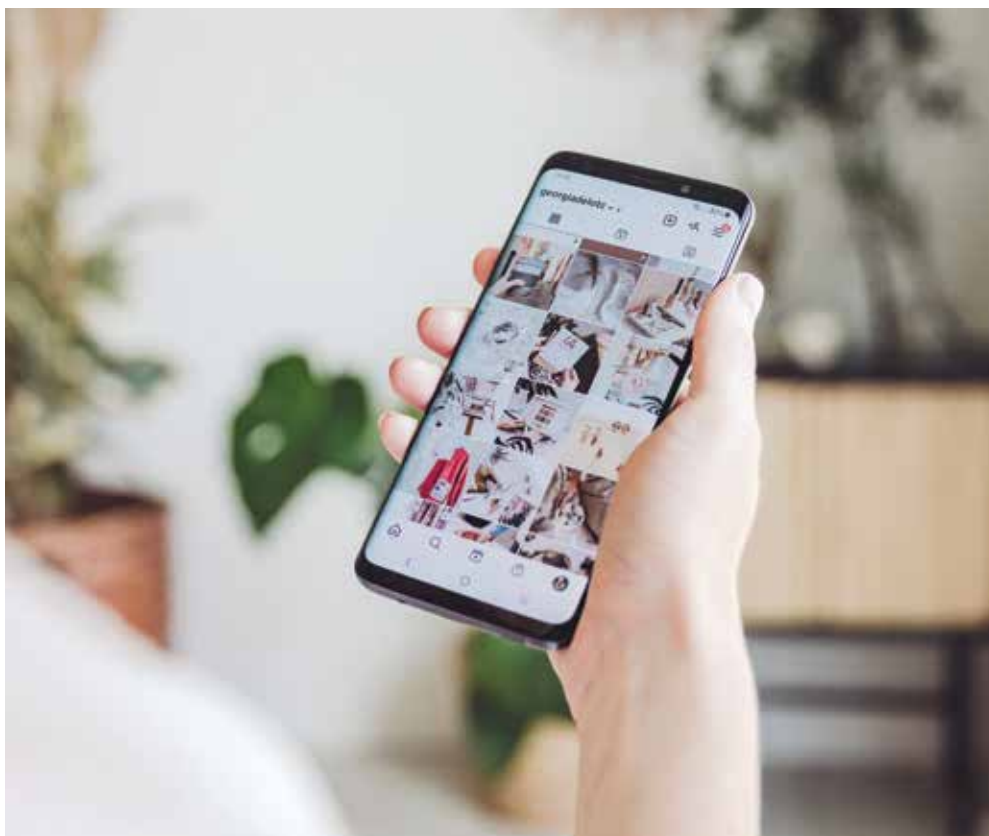
ANTISEMITIZAM

Nema sumnje da je antisemitizam u porastu. Globalni kontekst višedimenzionalne krize još više pogoršava situaciju. Antisemitizam se ponovo javlja na internetu i u svakodnevnom životu, uključujući i u evropskim zemljama u zapadnim, srednjim i istočnim dijelovima.

Na primjer, u kontekstu pandemije COVID-19, putem društvenih mreža, šire se mnoge teorije zavjere o Jevrejima, naročito one da su odgovorni za širenje virusa. Ova je tema postala prilično popularna.

Govor mržnje na internetu odraz je vijekova stereotipa, stigmatizacije, diskriminacije i nasilja.

Teško je procijeniti količinu antisemitskog sadržaja. Ipak, društveni mediji, blogovi i druge online platforme uveliko su doprinijeli širenju i njegovanju nasilnih, opasnih antisemitskih mitova, teorija zavjere i govora. Gotovo svi veliki događaji mogli bi potencijalno dovesti do antisemitskog sadržaja na internetu.

Iz tih razloga, ključno je rješavati ovo pitanje kroz zajedničku strategiju koja se bazira na obrazovanju i transnacionalnim pravilima i definicijama. Civilno društvo prednjači u izvještavanju i borbi protiv antisemitskih sadržaja na internetu u saradnji s glavnim platformama, kao i s naci-

onalnim i evropskim tijelima.

Projekat Re-ACT će razvijati, prikupljati te osigurati edukativne materijale i alate za sprečavanje rasizma, ksenofobije, homofobije i drugih oblika netolerancije. Ove informacije izgrađiće temelje za uspostavu online centra za prevenciju u INACH-u, navodi se u sažetku.

Izvor: <https://www.portal-udar.net/analiza-stanja-u-evropi-drustvene-mreze-pune-mrznje-i-predrasuda-prema-romima/>

NACIONALIZAM I ŠOVINIZAM
KAO PRIJETNJA HUMANIZMU

Negativan oblik svijesti

Dok je patriotizam pozitivan oblik svijesti koji podstiče harmoniju suživota i multikulturalizam, kao i dostojanstveno posjedovanje etničkog ili nacionalnog identiteta u bogatstvu različitosti, u društvu je katkad prisutan i negativna oblik svijesti.

Patriotizam se pogrešno povezuje sa nacionalizmom, pa se ta dva pojma često potpuno pogrešno navode kao sinonimi.

Nacionalizam je takav oblik etničke ili nacionalne svijesti koji stalno ističe razlike između svoje i drugih etnija ili nacija, predstavljajući svoju etniju ili naciju kao superiornu u odnosu na druge. Nacionalizam počinje sa ispoljavanjem predrasuda prema drugim etničkim ili nacionalnim grupama i sumnjičenjem u njihove namjere u komunikaciji i kontaktima sa „mojom“ etničkom ili nacionalnom grupom. Nacionalizam je stalno nipodaštavanje i obezvređivanje kulturnih tvorevina i karakteristika drugih etnija ili nacija u

okruženju.

„...nacionalizam nudi usku, sukobom bremenitu legitimaciju za političku zajednicu, legitimaciju koja neminovno suprotstavlja jednu kulturnu zajednicu drugoj.“ – Antoni D. Smit

Nacionalizam je nastojanje da se ispolji sebičan, agresivan i netolerantan odnos prema ekonomskim, socijalnim, kulturnim i političkim dostignućima drugih etnija ili nacija, da se vlastiti interesi realizuju kroz sprečavanje i potiskivanje drugih. To je težnja da se ostvari privilegovan položaj za svoju etniju ili naciju u određenom prostoru, na osnovu njenih „posebnih“ vrlina, zasluga i „misije“, koja joj je namijenjena u regionu, na kontinentu, u svijetu. To je pokušaj da se „isprave“ nepravde koje su nanijete „našoj“ etniji ili naciji djelovanjem različitih faktora i u razli-

Patriotizam se pogrešno povezuje sa nacionalizmom, pa se ta dva pojma često potpuno pogrešno navode kao sinonim

čitim istorijskim okolnostima.

Nacionalizam je uvijek politički projekat jedne uske grupe, nacionalne „elite“, koja svoje posebne interese, a najčešće kamuflirane lične frustracije i neuspjeha, nameće kao „opšte interese“ naroda ili nacije, stavlja narod ili naciju u prvi plan, govori o neobjektivnim opasnostima po suverenitet i državu. Nacionalizam prerasta u ideologiju, koja nastoji da prikrije sve objektivne i subjektivne nedostatke, protivrječnosti i sukobe unutar svoje etničke ili nacionalne grupe, da za sve okrivi „istorijsku sudbinu“ i „loše“ namjere drugih, da opravda postupke nacionalne „elite“ i nacionalnih „vođa“, da stalno drži nacionalnu „hipertenziju“ i da mobilise „nacionalne snage“ protiv imaginarnog neprijatelja (unutrašnjeg i spoljašnjeg), da širi „teoriju zavjere i nepravedne žr-

tvē“. Nacionalizam u suštini nema pozitivan odnos prema svom narodu ili svojoj naciji, niti naciji i etničkoj grupi uopšte. Ne postoji „blagi“, „umjereni“ nacionalizam. Svi nacionalizmi su štetne i negativne pojave, koje razaraju biće jedne grupe i cijelog društva.

Šovinizam je najveći stepen negativne etničke, nacionalne, rasne i kulturne svijesti i poimanja etničkih, nacionalnih i grupnih interesa.

On se ispoljava kroz otvorenu mržnju prema drugim etničkim, kulturnim i nacionalnim grupama. To je nacionalna isključivost i nepomirljivost sa položajem „svoje“ nacije u okruženju. Šovinizam ispoljava potpuno otvoreno neprijateljstvo i potpuno otvorenu mržnju prema drugim narodima ili nacijama. On nastoji da se na svaki način vlastita etnija ili nacija izoluje i „ogradi“ od drugih etnija ili nacija ili da se druge nacije, etničke, kulturne i rasne grupe potisnu i „uklone“ sa prostora koji zauzima „moja“ grupa, jer se doživljavaju kao stalna „prijetnja“ za njen skladan i miran razvoj.

Riječ šovinizam vodi porijeklo od imena francuskog vojnika Šovena kojeg u jednoj komediji Skribo opisuje kao „ćelavka“ i tupavka, koji nastoji da svim silama propagira i povrati moć osvajačke politike i ratnih uspjeha Napoleona I, šireći pritom mržnju protiv svih u okruženju.

Wikipedija

// Nacionalizam je takav oblik etničke ili nacionalne svijesti koji stalno ističe razlike između svoje i drugih etnija ili nacija, predstavljajući svoju etniju ili naciju kao superiornu u odnosu na druge

PREPORUKE UGLEDNIH LIČNOSTI EVROPE

Živjeti zajedno

Da bi živjeli zajedno u demokratskom uređenju, građani svake države, u okviru svog ustavnog poretka, najprije moraju usaglasiti tačan obim zajedničkih društvenih vrijednosti i pravila, tako da se najveći mogući broj građana osjeća u potpunosti prihvaćenim, zajedno sa svim identitetima sa kojima se poistovjećuje, a nikako obaveznim da odbaci svoj identitet ili se prikloni tuđoj kulturi.

Prinuda bilo koje vrste treba da bude svedena na najmanju mjeru. Trebalo

Sva ljudska bića imaju pravo na zakonsku zaštitu, a oni najugroženiji i najizloženiji nezakonitoj zloupotrebi i iskorišćavanju, imaju pravo da očekuju da nadležni organi učine posebne napore u njihovom interesu

bi da razlikujemo šta je propisano zakonom, a šta je ono što se samo smatra poželjnim za „zajednički život“ u zdravom građanskom društvu, u miru i uzajamnom obogaćivanju. Zakonom su propisana osnovna prava i slobode poput onih koje štiti Evropska konven-

cija o ljudskim pravima, dok (ostalo) obuhvata vrijednosti kao što je „uzajamno poštovanje“ – koje je nesumnjivo važno, i trebalo bi da postoji u srcima i mislima ljudi. Ono se takođe, ogleda u spoljašnjem ponašanju ljudi, ali nije prirodno, i može biti kontraproduktiv-

no, smatrati ga pravom koje se može propisati i potom sprovesti silom zakona. Ljudi bi trebalo da uzajamno ukazuju poštovanje, ali uočljivo odsustvo istog može biti i lična stvar, osim kada se ode tako daleko da nedostatak poštovanja krši zakonom zaštićena prava, što je onda moguće i objektivno utvrditi. Odgovornost da to dokažu uvijek je na onima koji time nastoje da prošire zakonska ograničenja i uvedu nova kažnjiva djela, te da tako umanje prava i slobode drugih.

Građane treba uvjeriti u dobronamjernost zakonskih rješenja. Već sada postoji mnogo dobrih propisa u Evropi, počev od Evropske konvencije o ljudskim pravima. Takođe, ima slučajeva gdje nacionalno zakonodavstvo i podzakonske akte treba unaprijediti kako bi bili u saglasnosti sa evropskim standardima. Ali, po našem mišljenju, mnogo je potrebnije usvojiti i sprovesti postojeće pravne norme i standarde ljudskih prava, pri čemu se postavlja pitanje, zbog čega to u brojnim slučajevima

još nije učinjeno. Izgovori će se uvijek naći. Države članice u kojima izostaje primjena konvencija, navode da im recimo nedostaju potrebni resursi ili da se posebne nacionalne okolnosti moraju uzeti u obzir. Ali u krajnjoj liniji, to je uvijek pitanje prioriteta. Nadležni će sprovesti propise kada su potpuno ubijeđeni u njihovu ispravnost i neophodnost, pri čemu je u demokratskom uređenju njihovo gledište neminovno pod uticajem javnog mnjenja, ili onoga za šta vjeruju da će javnosti biti prihvat-

ljivo. Uglavnom će se ispostaviti da je nemoguće primijeniti zakone koje veći dio javnosti smatra nepravednim, pretjeranim ili nerazumnim. Dakle, i najbolji zakoni su od male koristi ukoliko većina nije uvjerena u njihovu ispravnost. Iz tog razloga, mi vjerujemo da bolji zajednički život u Evropi 21. vijeka vrlo malo zavisi od prinude, a zapravo počiva na uvjeravanju građana različitih kultura i ubjeđenja da je njihova stvarna potreba da žive zajedno, kao i

na nalaženju načina da im se ispunjenje te potrebe olakša. Sva ljudska bića imaju pravo na zakonsku zaštitu, a oni najugroženiji i najizloženiji nezakonitoj zloupotrebi i iskorišćavanju, imaju pravo da očekuju da nadležni organi učine posebne napore u njihovom interesu. Na temelju primjera datih u prvom dijelu jasno je da se to prevashodno odnosi na pripadnike manjina, naročito Rome, imigrante i njihove potomke.

Isto tako, izvjesno je da svi građani

i svi rezidenti (izuzev posebnih slučajeva kada su prava zakonski ograničena samo na državljane) treba da imaju pravo na jednak tretman pred zakonom, jednak pristup obrazovanju i mogućnostima za zaposlenje, uslugama i dobrima, kako u javnom, tako i u privatnom sektoru. To znači da je diskriminacija opisana u prvom dijelu neprihvatljiva, da jasno ukazuje na potrebu za opštom budnošću i odlučnošću u interesu ranjivih grupa.

Takođe je izvjesno da u nekim slučajevima, međutim, sama jednakost pred zakonom nije dovoljna da omogućí imigrantima i pripadnicima manjina da uživaju potpuno jednake mogućnosti i postanu ravnopravni učesnici u zajedničkom životu evropskih društava. Razlog za to leži u njihovoj socio-ekonomskoj podređenosti, koja ih čini „nevidljivim“ i gura na margine društva. Te društveno-ekonomske prepreke su sklone da postanu nasledne i trajne,

Sloboda izražavanja

Sloboda izražavanja nalazi se u srži otvorenog društva i predstavlja osnovno ljudsko pravo. Prema članu 10 Evropske konvencije o ljudskim pravima, njeno korišćenje „povlači za sobom odgovornost i dužnosti“, prema tome „može biti predmet zvaničnih postupaka, uslovljavanja, ograničenja i kažnjavanja, propisanih zakonom i nužnih u demokratskom društvu, u interesu nacionalne bezbjednosti, teritorijalnog integriteta i javne sigurnosti, radi sprječavanja nereda i kriminala, u cilju zaštite zdravlja i morala, odbrane ugleda i prava drugih, sprječavanja otkrivanja povjerljivih informacija i radi očuvanja autoriteta i nepristrasnosti sudstva“. Pobožni pripadnici vjerskih zajednica mogu biti duboko povrijeđeni i osjećati da su njihov identitet i zajednica žrtvovani, ukoliko se njihova vjera, njen osnivač ili sveti simboli, podvrgnu javnom podsmijehu ili omalovažavanju. Sloboda izražavanja zbog toga treba da se ostvaruje odgovorno, uz uvažavanje pomenutih osjećanja, posebno u masovnim medijima. Ali nije u nadležnosti zakona i državnih organa da sprovode i sankcionišu takvo razmišljanje.

osim ako se ne preduzmu odgovarajuće mjere kako bi se životne okolnosti ovih grupa unaprijedile, a naročito kako bi se osiguralo da njihova djeca i mladi imaju potpuno otvorene mogućnosti za razvoj karijere i ostalih oblasti života. To opravdava i nužno primorava nadležne organe da sprovode vanredne mjere u interesu ovih grupa, uz namjensku raspodjelu javnih sredstava, prvenstveno u oblasti predškolskog i školskog obrazovanja i stručnog usavršavanja, potom za aktivno posredovanje u zapošljavanju ili barem kroz finansijsku pomoć koja će im omogućiti da pređu u oblasti gde imaju bolje mogućnosti za zaposlenje

Još uvijek postoji opasnost da će stanovnici određenog porijekla u nekim gradovima i državama biti izloženi ograničenjima, ili će sami sebe ograničavati, da vode odvojen život, kao i što će pripadnici ostalih zajednica, pogotovo oni koji sebe smatraju istorijskom i prirodnom većinom, stvarati pogrešne i neprijateljske pretpostavke o pripadnicima manjina, imigrantima i njihovim potomcima, zasnovane na glasinama, površnim susretima, obmanjujućim izvještajima i izjavama u medijima.

Ispitivanja javnog mnjenja i izborni rezultati u mnogim djelovima Evrope pokazali su da su predrasude i pogrešna shvatanja o manjinama i imigrantima raširenija u oblastima u kojima živi srazmjerno mali broj pravih pripadnika neke od ovih grupa, ili gdje različite „zajednice“ vode uglavnom odvojene

živote. Sa druge strane, one se ređe javljaju tamo gdje su ljudi u svakodnevnom kontaktu sa pripadnicima ostalih zajednica, imaju više mogućnosti da saraduju i da se bolje međusobno upoznaju.

Stoga, mi vjerujemo da dovođenje pripadnika različitih zajednica u neposredan i konstruktivan kontakt, pogotovo na lokalnom nivou, predstavlja jedan od najvažnijih načina da se pomogne građanima Evrope različitog porijekla da žive zajedno. Samo kada se lično poznamo, kao sugrađani, kolege i prijatelji, a ne iz druge ruke, kroz pretpostavke i stereotipe, možemo reći da stvarno „živimo zajedno“.

Mi, sa druge strane, smatramo da je od izuzetne važnosti da javni govor, koji teži da razvije ili osnaži predrasude javnosti o pripadnicima neke grupe – naročito manjina, imigranata i njihovih potomaka – ne ostane bez odgovora. Vjerujemo da svi građani, a posebno oni na pozicijama vlasti i koji imaju lak pristup pažnji javnosti, imaju obavezu da osude uvrede na osnovu nacionalne pripadnosti i vjerskog opredeljenja i da opovrgnu uopštavanja i stereotipe koji namjerno obmanjuju javnost, svaki put kada se sa njima susretnu. Kako se bitka za javno mnjenje uglavnom ne vodi u sudnici, ona mora biti izvojevana tamo gdje pripada, odnosno u medijima i javnim raspravama.

Iz izvještaja grupe uglednih ličnosti Saveta Evrope - Živjeti zajedno : Različitosti i slobode u Evropi 21. veka

Piše: Dunja Jovanović

Da li ste ikada pomislili kako ovo vrijeme nije za vas i da bi sve bilo mnogo bolje da ste se rodili koju deceniju ili vijek ranije? Mislite li da su ljudi tada bili baš onakvi kakvi bi trebalo, cijenile su se prave vrijednosti, muzika je bila bolja i, uopšte, život nije bio ovako težak?

Da li (jugo)nostalgično gledate u žučkaste fotografije vaših roditelja, baka i deka obučenih po tadašnjoj modi i mi-

U zapadnom društvu i današnjem vremenu, nostalgija više nema negativnu konotaciju; kad je dozirana, poboljšava raspoloženje i povezuje nas sa drugima

slite kako su ti prohujali dani bili ljepši i jednostavniji, što potvrđuju i njihove priče iz mladosti? Postoji više naziva za to – optimizam sjećanja, idealizacija prošlosti, ružičasta retrospekcija, gorepomenuta nostalgija...

Ali, krenimo od početka.

Riječ nostalgija nastala je spajanjem grčkih riječi nostos (vraćanje kući) i al-

gos (bol). Skovao ju je J. Hofer, tada student medicine, u svojoj disertaciji 1688. godine. Poslužila mu je za opisivanje čežnje za kućom koju su švajcarski plaćenici osjećali boreći se u stranim zemljama.

Zanimljivo je što su je vojni ljekari tretirali kao bolest i pripisivali oštećenjima uha ili mozga izazvanih jakim

IDEALIZACIJA PROŠLOSTI

Nostalgija bez Jugoslavije

zvukom zvona. Bilo im je zabranjeno da pjevaju njihove narodne pjesme da se ne bi i ostali „razboljeli” – i bili su toliko ozbiljni u tome da su one koji su se o zabranu oglasili kažnjavali i smrću. Vojnici su, što je i logično, naročito bili skloni nostalgiji; i Švajcarci nijesu bili prvi

Četrdesetak godina prije toga, u Tridesetogodišnjem ratu, šest španskih vojnika je pušteno kući jer su patili od el mal de corazón (bola srca) za domovinom.

Do 19. vijeka je to osjećanje postalo topos književnosti romantizma.

Koncepti slični nostalgiji pojavljuju se u kulturama širom svijeta.

Saudade potiče iz portugalskog. Označava duboku emociju, koja bi najbolje mogla da se opiše kao melanholična čežnja, za voljenom osobom ili stvari koja nije tu i vjerovatno se više nikada neće vratiti. Opisuju je i kao „ljubav koja ostaje kad osoba ode”.

Najčešća tema pjesama koje pripadaju muzičkom žanru fado, nastalog u

Portugalu, upravo je saudade.

Sehnsucht je nemačka reč koja označava čežnju ili žudnju; neki psiholozi je koriste za opisivanje misli i osjećanja o nesavršenosti i nedovršenosti svih aspekata života, zajedno sa utopijskom željom za idealnim, koje djeluje stvarnije od same stvarnosti.

Mono no aware je japanski termin koji znači biti svjestan prolaznosti i nepostojanosti svega; nježna tuga koju izaziva nepromjenljiva činjenica da je sve promjenljivo.

U budističkom učenju se pojavljuje koncept patnje (dukkha), o kojoj govori Prva plemenita istina. Druga plemenita istina, koja se bavi njenim porijeklom, navodi da je uzrok svih patnji požuda – u proširenom smislu, želja ili žudnja. Najdublji oblik patnje je nezadovoljstvo što se stvari, onako promjenljive i nestalne kakve jesu, ne poklapaju sa našim očekivanjima. Prilično pojednostavljeno rečeno, patnja prestaje kad se iskorijene žudnja i vezanost.

U zapadnom društvu i današnjem vremenu, nostalgija više nema negativnu konotaciju; kad je dozirana, poboljšava raspoloženje i povezuje nas sa drugima. Prisjećanje „dobrih starih vremena” utkano je u naš svakodnevni život, od Fejsbuka koji nas podsjeća na naše nekoliko godina stare objave pa do uramljenih porodičnih fotografija, koje svi imamo kod kuće na polici ili na zidu.

Ruku pod ruku sa tim ide idealizacija prošlosti, odnosno pamćenje prošlih događaja kao lepših i boljih nego što su zapravo bili.

Kako pamtimo?

Dugoročna memorija se ne čuva samo u jednom dijelu nego po cijelom mozgu, u grupama neurona. Neuronu su grupisani na isti način kao originalno iskustvo, tako da, na primjer, grupe neurona u potiljačnom režnju čuvaju vizuelna sjećanja, a oni u amigdali ona vezana za emocije. Skladištenje memorije je neprekidni proces reklasifikacije nastale usled neprekidnih promjena u našim neuronskim stazama i paralelne obrade informacija u našim mozgovima.

Lekcija iz biologije je skoro gotova, obećavam – kad je riječ o pamćenju prošlih događaja, u svijesti nam najduže ostaje i najživlje se sjećamo kako smo se osjećali. Konkretni detalji vre-

menom manje ili više izblijede.

Sva naša sjećanja, kao i sve naše misli, su subjektivne. Ako smo sjećanje vezali za pozitivnu emociju, zapamtićemo ga kao nešto pozitivno.

Objektivno gledano, devedesete godine prošlog vijeka nisu bile baš naj-srećniji period naše istorije, pogotovo u političkom i ekonomskom smislu. Od sankcija, preko hiperinflacije i ratova pa do bombardovanja, nije manjkalo događaja koji ostavljaju rane na duši i gorak ukus u ustima.

Uprkos tome, veliki dio nas, tada djece, ništa od toga nije osjetilo i pamti te godine kao divan period. Znam ljude kojima čak ni bombardovanje nije ostalo u ružnom sjećanju, jer su bili previše mali i sakrivanje u skloništa su doživjeli kao igru.

Generaciji naših roditelja je, uglavnom, Jugoslavija ostala u svijesti kao najljepše doba. Život je bio drugačiji,

a oni mladi. Ta velika država je, kao i sve ostale stvari na svijetu, imala svoje prednosti i mane, ali je preovladavajuće osjećanje bilo optimizam. Tako su je i zapamtili i prenijeli i nama, pa se pojavila nova generacija jugonostalgičara koja u toj državi nikada nije živela.

Osim za ličnu istoriju, ovo važi i za kolektivno pamćenje. Primer za to je idealizacija pedestih godina 20. vijeka u SAD, kroz medije predstavljena kao doba vintidž mode, milkšejkova, plavih lokni Merlin Monro i lijepih porodičnih kuća sa savršeno pokošenim travnjakom.

Pravi Američki san, ako ste bijeli i bogati, i, u idealnom slučaju, muško. Ako ste, recimo, crna žena koja radi kao kućna pomoćnica u Misuriju... ne baš.

Izvor: <https://kultivise.rs/idealizacija-proslosti-da-li-ste-zaista-rode-ni-u-pogresnom-vremenu/>

Idealizacija prošlosti kroz istoriju

Vratimo se na sam početak ovog teksta i čežnju za zlatnim dobom ljudske istorije, kada su cvjetali moral i kultura, znao se red i sve je bilo drugačije nego sada, i (sudeći po žalopojkama onih koje sam ja imala prilike da čujem) nimalo nalik sramotnoj dekadenciji savremenog čovjeka, posebno novih generacija.

Na nove generacije žalili su se i Aristotel i Horacije, još u antičko doba. Tokom (ne tako malog broja) vjekova koji su prohujali od tada pa do sada, nastalo je mnogo djela u kojima se ponovila ista žalba, pa se nameće pitanje: koliko je prva generacija ljudi bila dobra i bezgrešna kada sa svakom narednom ljudi sve više kvare, a čak i danas ima dobrih ljudi?

Takođe: ako je (svaka?) prethodna generacija bila bolja od one naredne, kako i zašto se to desilo, ako ih je ona generacija koja se žali vaspitavala? U Pompeji, gradu koji je, po Vikipediji, osnovan u 6. ili 7. vijeku prije nove ere, postojali su grafiti. Ukoliko mislite da su to bila predivna umjetnička djela uzvišenog sadržaja, loše mislite. Od natpisa u stilu „Gaius Pumidius Difulus je bio ovde“ (isti, samo sa drugim, srpskim imenom, vidjela sam na vratima kabine u WC-u kafića, leta gospodnjeg 2018.), preko izjava ljubavi i mržnje, pa do vrlo prostih riječi i crteža određenog dijela tela. Kad je riječ o vizuelnom predstavljanju tog djela muške anatomije, promijenio se umjetnički stil, ali ne i poruka i funkcija.

Što se tiče morala, promiskuitetnosti i stava da je prije bilo više ljubavi i da se nije mislilo samo na zadovoljenja fizičke potrebe, uzela bih primjer iz 14. vijeka. Đovani Bokačo je u to doba, na prelazu iz srednjeg vijeka u humanizam, napisao svoje najpoznatije djelo, Dekameron. Ako ste ga pročitali, znate da se zaplet velikog broja novela vrti oko seksa. Ne bogougodnog seksa u cilju produženja vrste (u srednjem vijeku, jedino takav nije bio grijeh), nego neobaveznog, iz uživanja, često sa ljudima koje su junaci prvi put u životu vidjeli.

Kaže se da dobri pisci umiju da daju tačniju i jasniju sliku društva nekog doba nego istoričari.

Još jedna tzv. pošast današnjice je moderna tehnologija, prije svega Internet i društvene mreže. Otuduju nas. Opskrbuluju nas većim brojem informacija nego što nam treba i nego što je zdravo.

Iste brige su postojale još od nastanka štamparske mašine, koja je bila trn u oku, prije svega Crkvi.

Jedan benediktinski monah, profesionalni pisar, napisao je: „oni besramno štampaju materijale koji mogu, avaj, raspaliti omladinu, na koju se lako utiče...“.

Ljudi su se opet jako zabrinuli u 18. vijeku, kada su dnevne novine postale popularne. I opet, kad je na scenu stupio radio.

Kao što već možete i da pretpostavite, isto je važno i za televiziju, uređaj za koji su njegovi protivnici izrazili žalbu da prijeti da ugrozi radio, razgovor, čitanje, obrasce porodičnog života i rezultira vulgarizacijom američke kulture“ (Elen Vartela).

Problem je i odbacivanje tradicionalnih vrijednosti; daleko od toga da su one a priori loše, ali isto tako, na sve manje ljudi (prije svega mladih) utiče ona famozna krilatica „a šta će ljudi reći?“ koja tjera ljude da rade ono što njima lično možda ne odgovara, ali – „to tako treba“.

„Vjerovatno ne postoji period u istoriji u kom su mladi ljudi pokazivali tako jaku i nedvosmislenu tendenciju da odbacuju staro i žele novo“, kako reče jedan novinar Portsmutskih večernjih novosti u svom članku. Objavljenom 1936. godine.

Vremena se mijenjaju i način života se mijenja. Utopijsko zlatno doba nikada nije postojalo; današnje vrijeme ima mnogo loših strana, da, ali imalo ih je i svako prethodno.

Ljudi su oduvijek bili isti.

MJESTO ISPOD NEBA

Ravnopravno je i pravno i moralno

Piše: Tatjana Čosović

Godinama sam se pitala zašto smo svi toliko različiti i zašto različitosti postoje na svakom koraku, pa i nama samima. Više puta sam imala sukob sa sobom, a kada su u pitanju drugi ljudi i okruženje, tek tu dolaze do izražaja drugačija viđenja istih pojava, drugačiji stavovi i drugačije emocije. Moje emotivno reagovanje na neke pojave uglavnom je burno, dok druge osobe na iste te pojave imaju drugačije reakcije. Zato sam se često pi-

tala da li je sa mnom sve u redu i da li treba da počnem da ličim na druge, na one kojima je život jednostavniji.

U toku studija građevine sam zarađivala za egzistenciju, ali sam po preporuci jedne kolegice i volontirala u nekoliko udruženja građana. Tada nisam shvatila poentu volontiranja, možda zato što sam imala druge preokupacije, što sam bila okupirana spremanjem ispita i raznovrsnim poslovima. Zatim sam nakon završetka studija došla na ideju da sa grupom ljudi osnujem udruženje, u čemu sam dobila podrš-

ku bivših mentora. Tako je nastala NVO Zenit Plus Montenegro. Zamišljala sam da će udruženje kome su se pridružili i moji dragi i bliski saradnici, biti baza u kojoj ćemo se družiti, raditi i mijenjati svijet. Ubrzo je nastupilo moje razočarenje jer nije bilo lako organizovati i pokrenuti akcije i biti spreman na nove korake.

Ni u tim trenucima razočarenja nisam imala oslonac i zapravo sam bila neuka, bez suštinskog iskustva u civilnom sektoru. Nisam znala kako dalje. Nisu znali ni drugi članovi i članice Ze-

nita. Toliko smo se svi zapetljali da smo odlučili da odustanemo od udruženja i angažovanja jer smo bili umorni, rasplinuti na razne strane, a neuspješni.

Onda se jednoga dana dogodio preokret. Pojavila se mreža prodške EU-BALKAN-MNE. Od dvije administratorke ove mreže sam poznavala jednu i odmah sam joj se obratila i ispričala koliko prepreka ima udruženje Zenit i koliko sam očajna jer smo zastali i dezorijentisali se. Inače, mreža podrške je aktivnost projekta Evropska luča demokratije u Crnoj Gori. Tako je naše

udruženje dobilo krila. Osnaženi smo novim djelatnostima, povezani smo sa novim stručnim saradnicima i dobili smo priliku da učimo i da se razvijamo.

Takođe smo dobili usluge pisanja projektnih predloga, eksterne evaluacije i mnogo povjerenja i radosti kreiranja stvarnosti. Naše članstvo je pomirilo i ujedinilo različitosti. Angažovanje u novim projektima doživljavamo kao misiju i privilegiju, a u okviru svakog projekta imamo dodatne vrijednosti, veliko interesovanje drugih organizaci-

ja i pojedinaca da zajedno realizujemo mnogobrojne aktivnosti.

Ponosni smo na postignute rezultate u kojima smo dobrodošli korisnicima koji od nas imaju konkretna očekivanja kada je u pitanju podrška osjetljivih i marginalizovanih društvenih grupa, multikulturalizmu i suživotu, rad INFO-EGAL klubova, kroz obrazovanje, rodno osnaživanje i ohrabivanje grupa i pojedinaca da rješavaju izazove, radeći na popravljajući njihovog statusa i na njihovoj bezbjednosti, ravnopravnosti i promociji jednakosti.

NASTAVLJENA MANIFESTACIJA
 "SVI SMO MI CRNA GORA - BOGATSTVO RAZLIČITOSTI"

Jačanje spona između sjevera i juga

U Bijelom Polju, u kući Rista Ratkovića, u organizaciji Centara za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore i JU Ratkovićeve večeri poezije, uz podršku Turističkih organizacija Kotora i Bijelog Polja, održan je multimedijalni program „Stari Kotor u Bijelom Polju“.

“Cilj ove manifestacije je da ukaže na kulture manjinskih nacionalnih zajednica i to kao neodvojivi dio bogate crnogorske kulturne baštine.

Takođe, ovim programom želimo da damo doprinos jačanju spona između sjevera i juga, da se dah primorja osjeti ovdje u Bijelom Polju, kao centru sjevernog regiona”, kazao je Salko Luboder, direktor Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore.

Bijelo Polje, kao multikulturalni i

multinacionalni grad, uvijek se raduje ovakvim programima, a i Kuća Rista Ratkovića uvijek je otvorena za manifestacije ovog tipa, kazao je Kemal Musić, direktor JU Ratkovićeve večeri poezije. On je prisutnima ispričao priču iz perioda prije Prvog svjetskog rata, o tadašnjim trgovcima, Abazu i Đuru, koji su imali sobe jedan kod drugog, koje i dan danas njihovi potomci čuvaju. “Taj prijateljski odnos je tardicionalan, a mi nastavljamo da ga negujemo ovakvim umjetničkim programima”, istakao je Musić.

Bjelopoljsku publiku pozdravili su i Mirza Krčić, predstavnik Turističke organizacija Kotora i Violeta Obradović, direktorica Turističke organizacije Bijelog Polja, ona je učesnicima podijelila prigodne poklone.

Kazivanjem o bokeškim predanjima,

Dobrotskoj čipki, botunadama, učesćem klapa, bokeškim folklornim igrama i drugim programskim segmentima, prenešen je duh drevnog Kotora i našeg primorja ovog ljeta u multietničko Bijelo Polje i podsjetio nas na bogatstvo kulturne baštine našeg dijela Mediterana.

U programu su učestvovala članice teatra “Gašler”, Dolores Fabian koja je govorila i o naslijeđu koje prezentuje turistima, autentičnom bokeljskom humoru i kuhinji. Mila Moškov govorila je o tradiciji bokeljske čipke i načinu njene izrade.

U muzičkom dijelu programa nastupili su klapa “Maris” i Folklorni ansambl “Nikola Đurković”.

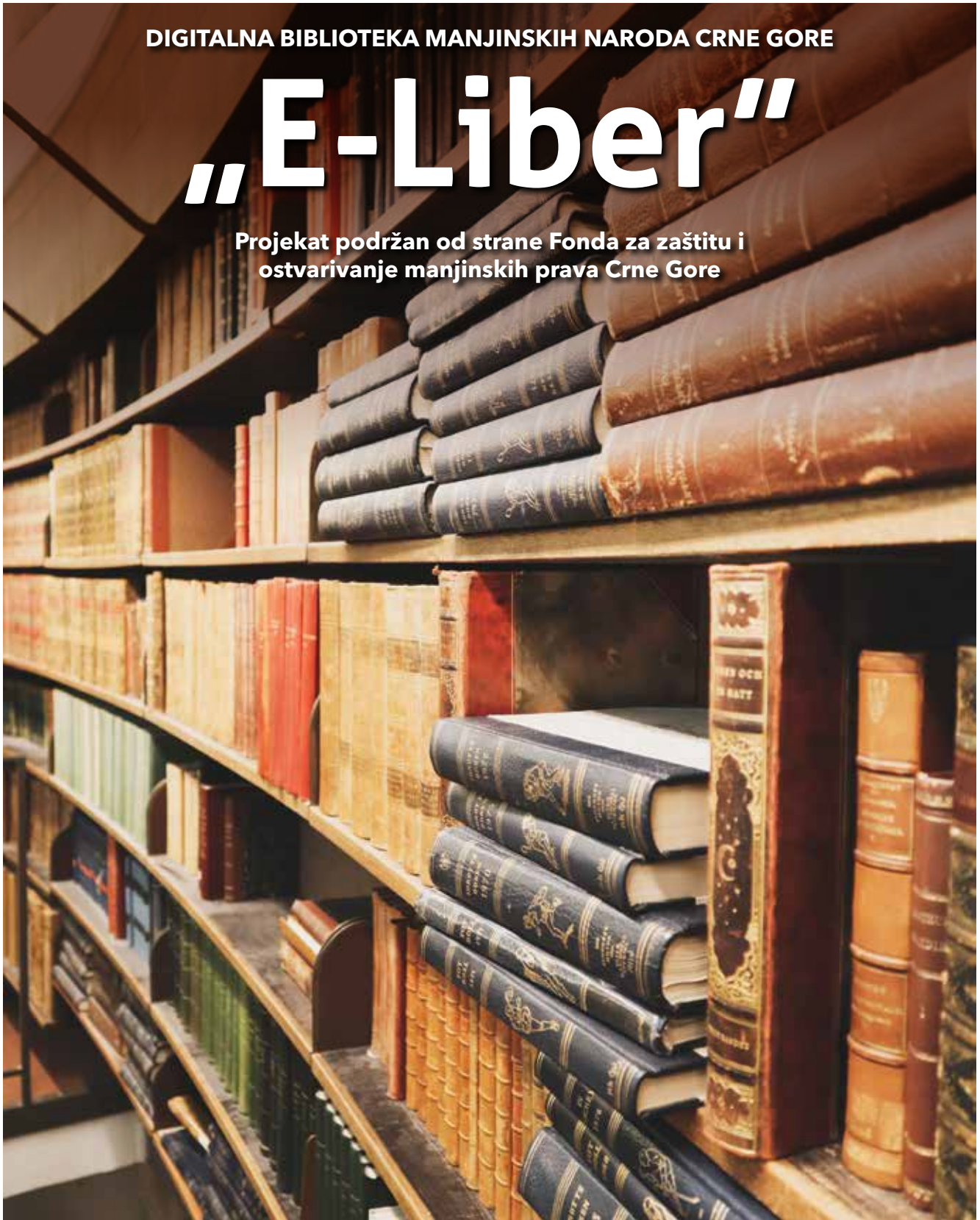
Moderator programa bio je Miomir Maroš.

Izvor: cekum.me

DIGITALNA BIBLIOTEKA MANJINSKIH NARODA CRNE GORE

„E-Liber“

Projekat podržan od strane Fonda za zaštitu i
ostvarivanje manjinskih prava Crne Gore

Digitalna biblioteka manjinskih naroda Crne Gore “E - Liber” ima za cilj da prezentuje bogatu multietničnost i multikulturalnost naše zemlje. Svaki posjetilac će imati priliku da brzom pretragom nađe interesantne

stvari iz istorije, kulture, religije i tradicije. Sajt će biti stalno unapređivan dodavanjem novih slika, članaka, arhivskih dokumenata. Razvoj digitalne biblioteke doprinijeće podizanju svijesti i znanja o narodima u Crnoj Gori

na jedan nov, pristupačan i zanimljiv način. Osim razlika u običajima pomenutih naroda, mnoge sličnosti među njima će pokazati trajnost suživota ovih zajednica na prostoru Crne Gore.

Link biblioteke: <https://eliber.me/>

POSJETITE INTERAKTIVNU STRANICU "MULTIETNIČKI SKLAD"

Odjeci multikulture

Strаница ODJECI MULTIKULTURE je dio projekta "Filantropijom do etničkog sklada i ravnopravnosti", koji je koncipiran kao ogledalo prevazilaženja stereotipa i predrasuda jednih nacionalnih manjina i različitih zajednica o drugima zbog kulturoloških različitosti, ideoloških oprjedjeljenja i ostalih različitih pogleda na svijet koji nas okružuje. Zato će projekat insistirati na novim modalitetima integrisanja u jedno multikulturalno biće, sa ljepotom različitosti i raznovrsnosti, na temeljima filantropije, humanizma i demokratskih principa

suživota.

Opšti cilj projekta glasi: Ostvarivanje potpune ravnopravnosti pripadnika/ca manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica sa ostalim licima kao uslov postojanja demokratskog društva. 1. Poseban cilj: Povećan nivo znanja o kulturi, identitetu i tradiciji manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica. 2. Poseban cilj: Prevažidena etnička distanca između pripadnika raznih nacionalnih zajednica kao uslov za nediskriminaciju na osnovu nacionalne pripadnosti ili etničkog porijekla.

Ciljna grupa su nevladine organizacije koje se bave zaštitom i unapređenjem prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, obrazovno-vaspitne ustanove, organi državne uprave i organi lokalne samouprave i pripadnici/e etničkih manjina i nacionalnih zajednica.

Krajnji korisnici su: savjeti manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, sudstvo, tužilaštvo, inspekcijiski i policijski organi, mediji, akademska zajednica i građanke i građani.

V. Drljević

MINISTARSTVO
PRAVDE, LJUDSKIH I
MANJINSKIH PRAVA

